EDITORIAL

ASPECTE NOI PRIVIND „AUTOCEFALIA BISERICEASCĂ" ÎN ANUL OMAGIAL AL AUTOCEFALIEI BISERICII NOASTRE

Autocefalia (sau autoguvernarea - literalmente termenul înseamnă că "își este propriul său cap") desemnează statutul unei Biserici locale din Biserica Ortodoxă., al cărei ierarh întâistătător (sau *primat*) nu trebuie să răspundă înaintea niciunui episcop de rang superior. Când un Sinod Ecumenic sau un episcop întâistătător (de exemplu un patriarh) eliberează o provincie ecleziastică de sub jurisdicția (ascultarea) sa, cu păstrarea deplinei comuniuni între Biserica provinciei respectivă și ierarhia de sub ascultarea căreia iese, înseamnă că respectivul sinod sau episcop întâistătător acordă Bisericii provinciei respective *autocefalia*. Din punct de vedere istoric, autocefalia nu s-a obținut întotdeauna în acest mod.

Autocefalia este un concept dezvoltat cu timpul, în cadrul Bisericii. Aceasta înseamnă că ea nu făcea parte din modul de organizare inițială a Bisericii, ci a apărut și s-a dezvoltat în timp, din motive practice. Deși există multe dispute referitoare la modalitatea corectă de a se obține autocefalia, din punct de vedere istoric și canonic există diferite soluții posibile.

Pentru unele Biserici, tradiția recunoaște unor scaune episcopale prestigioase statutul de *întâistătătoare* între eparhiile din respectivele regiuni, pentru cinstirea care li se aducea. Astfel sunt, de exemplu:

- Biserica Romei
- Biserica Constantinopolului
- Biserica Alexandriei
- Biserica Antiohiei
- Biserica Ierusalimului

În alte cazuri, Bisericile locale respective și-au declarat singure autocefalia, care le-a fost ulterior recunoscută. Aceasta a fost situația pentru:

- Biserica Rusiei, care și-a declarat independența față de Biserica din Constantinopol în 1448, iar în 1589 a dat întâistătătorului său titlul de patriarh;
- Biserica Greciei și-a declarat autocefalia în 1833, dar a primit *tomosul* (decretul) de recunoaștere din partea Bisericii din Constantinopol abia în 1850;
- Biserica României și-a declarat autocefalia în 1865, confruntându-se inițial cu protestele vehemente ale Constantinopolului, care i-a recunoscut autocefalia abia în 1885;

- Biserica Albaniei și-a proclamat autocefalia în 1922, aceasta fiindu-i recunoscută de Constantinopol în 1937;
- În ceea ce privește Biserica Georgiei, autocefalia i-a fost acordată de către Biserica Antiohiei încă din secolul al V-lea. După anexarea Georgiei de către Rusia țaristă, autoritățile imperiale ruse au abolit autocefalia Bisericii Georgiei, care a fost restabilită *de facto* în 1917 (dar a fost recunoscută ca atare de către Biserica Rusiei abia în 1943 și de către Biserica din Constantinopol abia după 1989).

Alte Biserici au devenit autocefale mai degrabă prin decizie guvernamentală, fiind recunoscute ca atare de celelalte Biserici locale. Astfel au fost:

- Biserica Serbiei a devenit *de facto* autocefală în 1832, dar a fost recunoscută de Constantinopol abia în 1879. Există voci care afirmă că autocefalia Bisericii Serbiei ar data încă de la 1219.
- Biserica Bulgariei a fost declarată independentă de către sultanii otomani, creându-se un haos canonic condamnat la Sinodul de la Ierusalim din 1872 (odată cu condamnarea filetismului) și rezolvat pe deplin abia în 1945.

În alte situații, autocefalia unor Biserici a fost decisă de un Sinod Ecumenic. Astfel:

- Autocefalia Bisericii din Cipru a fost recunoscută la al treilea Sinod Ecumenic (431);
- Biserica Ierusalimului a fost declarată patriarhie cu autoritate asupra Bisericilor din regiune (pentru a contracara pretențiile episcopului de Cezareea) la Sinodul Trulan (692), care a stabilit canoanele celui de-al șaselea Sinod Ecumenic.

În alte cazuri, autocefalia a fost acordată de o Biserică-mamă unei Biserici-fiice. Astfel:

- În anul 466 Biserica Antiohiei l-a ridicat pe episcopul de Mtskheta la rangul de *Catolicos* de Kartli, astfel că Biserica Georgiei devenea autocefală;
- Biserica Ortodoxă din America și-a primit autocefalia de la Biserica Rusiei în 1970 (act care însă nu a fost recunoscut de mai multe alte Biserici autocefale).

Ideea că Biserica din Constantinopol ar fi singura care are autoritatea de a acorda autocefalia unei alte Biserici se bazează pe interpretarea Canonului 28 al Sinodului de la Calcedon (451) care stabilește că Patriarhul Ecumenic are autoritate asupra "pământurilor barbare". Totuși, mulți consideră că respectivul canon se referea la anumite regiuni din jurul vechiului Imperiu Roman, neavând nicio legătură cu lumea modernă, 1500 de ani mai târziu. Din punct de vedere istoric (a se vedea mai sus), multe dintre Bisericile autocefale din zilele noastre au fost inițial sub autoritatea Constantinopolului, datorită proximității geografice sau tradiției activității misionarilor constantinopolitani în anumite zone. Astfel încât ceea ce apare unora ca o regulă fondată pe o

viziune eclesiologică, pentru alții pare a fi doar o coincidență, fără conținut eclesiologic.

Există totuși mult mai multe dovezi istorice care să sugereze faptul că Biserica din Constantinopol are un fel de autoritate misionară în afara teritoriilor definite în mod explicit de către Sinoadele ecumenice, în ceea ce privește stabilirea autocefaliilor. Această autoritate îi este contestată mai ales de către Biserica Rusiei și de către alte Biserici locale, printre care Biserica României.

În plus, însăși ideea că orice Biserică-mamă poate acorda autocefalia unei Biserici-fiice nu se poate susține cu argumente istorice sau canonice, așa cum sunt acestea astăzi. Înțelegerea modernă a autocefaliei este ulterioară perioadei de formare a tradiției canonice, apărând cu câteva secole mai târziu. Astfel încât nu s-ar putea spune că, pe baza canoanelor existente, se poate stabili o regulă clară cu privire la modul în care se obține autocefalia unei Biserici în secolul al XXI-lea.

Realitatea este că, din punct de vedere istoric și canonic, nu a existat o modalitate unică de a stabili autocefalia unei Biserici; iar aceasta, întrucât nu este de găsit o "teologie a autocefaliei" nici la Părinții Bisericii, nici în Sfânta Scriptură. Însăși ideea autocefaliei probabil că le-ar fi apărut oarecum stranie Sfinților Apostoli. Mai precis, autonomia și autocefalia nu sunt probleme explicit eclesiologice. Sunt probleme practice, de evoluție administrativă și canonică aflate încă în proces de soluționare (în context eclesiologic).

Singura regulă care pare dominantă este aceea conform căreia autocefalia este expresia voinței întregii comunități a Bisericilor Ortodoxe, pornind cel mai adesea din îndemnul Bisericii cu cea mai mare autoritate, cea din Constantinopol. Acolo unde autocefalia unei Biserici a fost proclamată fără a avea acordul Constantinopolului, statutul acesteia a rămas în general precar - vezi cazul Bisericilor din America și din Macedonia de Nord.

Deși figura pe ordinea de zi a acestuia, Sfântul și Marele Sinod al Ortodoxiei, întrunit în anul 2016 a declinat luarea în discuție a problemei autocefaliei, datorită lipsei de consens și deci și de unanimitate, așa cum cere regulamentul sinodal.

În anul mântuirii 2025, Biserica Ucrainei, recunoscută ca fiind autocefală de către Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei, Biserica Ciprului și Biserica Greciei, încă așteaptă o recunoaștere mai largă, dacă nu chiar totală a acesteia. Iar Biserica Macedoniei de asemenea așteaptă o recunoaștere din partea Patriarhiei Ecumenice, întrucât deja unele Biserici Ortodoxe locale, printre care Biserica Mamă - Patriarhia Sârbă, s-au pronunțat în favoarea acestui fapt.